

The European Agricultural Fund for Rural Development:
Europe investing in rural areas

Jaarlijks uitvoeringsverslag

Plattelandsonwikkelingsprogramma voor Nederland 2014-2020 (POP3)

Jaarlijks uitvoeringsverslag	
Periode	01/01/2017 - 31/12/2017
Versie	2017.0
Status - Huidig knooppunt	Toelaatbaar - European Commission
Nationaal referentienummer	
Datum van goedkeuring van het toezichtscomité	22/06/2018

Programmaversie van kracht	
CCI	2014NL06RDNP001
Soort programma	Programma voor Plattelandsonwikkeling
Land	Nederland
Regio	NL - National
Programmeringsperiode	2014 - 2020
Versie	3.2
Nummer besluit	C(2017)671
Datum besluit	31/01/2017
Beheerautoriteit	Ministerie van Economische Zaken, Directoraat-Generaal Agro
Coördinerende instantie	Ministerie van Economische Zaken, Directie Financiële en Economische Zaken (FEZ)

Inhoud

1. ESSENTIËLE INFORMATIE OVER DE UITVOERING VAN HET PROGRAMMA EN ZIJN PRIORITEITEN	4
1.a) Financiële gegevens	4
1.b) Gemeenschappelijke en programmaspecifieke indicatoren en gekwantificeerde streefwaarden	4
1.b1) Overzichtstabel	4
1.c) Essentiële informatie over de uitvoering van het POP op basis van gegevens uit a) en b) per aandachtsgebied	8
1.d) Essentiële informatie over verwezenlijkingen in de richting van de in het prestatiekader vastgestelde mijlpalen op basis van tabel F	16
1.e) Ander specifiek element van het POP [optioneel]	18
1.f) In voorkomend geval, de bijdrage aan macro-regionale en zeebekkenstrategieën	18
1.g) Currency rate used for conversion AIR (non EUR countries)	21
2. DE VOORUITGANG BIJ DE UITVOERING VAN HET EVALUATIEPLAN	22
2.a) Beschrijving van eventuele wijzigingen in het evaluatieplan in het POP in de loop van het jaar, met de motivering ervan	22
2.b) Een beschrijving van de in de loop van het jaar verrichte evaluatieactiviteiten (met betrekking tot afdeling 3 van het evaluatieplan)	22
2.c) Een beschrijving van de activiteiten die zijn verricht in verband met de levering en het beheer van de gegevens (met betrekking tot afdeling 4 van het evaluatieplan)	22
2.d) Een lijst van voltooide evaluaties, met inbegrip van verwijzingen naar de plaats waar zij online zijn gepubliceerd	24
2.e) Een overzicht van de voltooide evaluaties, met de nadruk op de bevindingen ervan	25
2.f) Een beschrijving van de met betrekking tot de publicatie van evaluatiebevindingen verrichte communicatieactiviteiten (met betrekking tot afdeling 6 van het evaluatieplan)	26
2.g) Een beschrijving van de follow-up van de evaluatieresultaten (met betrekking tot afdeling 6 van het evaluatieplan)	27
3. VRAAGSTUKKEN DIE VAN INVLOED ZIJN OP DE PRESTATIES VAN HET PROGRAMMA EN DE GENOMEN MAATREGELEN	28
3.a) Beschrijving van de genomen maatregelen om de kwaliteit en doeltreffendheid van de uitvoering van het programma te waarborgen	28
3.b) Hoogwaardige en doeltreffende verwezenlijkingsmechanismen	34
4. STAPPEN DIE ZIJN ONDERNOMEN OM VOORSCHRIFTEN INZAKE TECHNISCHE BIJSTAND EN PUBLICITEIT VAN HET PROGRAMMA UIT TE VOEREN	36
4.a) Ondernomen stappen en stand van zaken met betrekking tot het opzetten van het NPN en de uitvoering van het actieplan	36
4.a1) Ondernomen stappen en stand van zaken met betrekking tot het opzetten van het NPN (bestuursstructuur en de netwerkondersteuningseenheid)	36
4.a2) Ondernomen stappen en stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van het actieplan	38
4.b) Maatregelen om bekendheid aan het programma te geven (artikel 13 van Verordening (EU) nr. 808/2014)	38

5. ACTIES DIE ZIJN ONDERNOMEN OM TE VOLDOEN AAN DE EX- ANTEVOORWAARDEN	40
6. BESCHRIJVING VAN DE UITVOERING VAN SUBPROGRAMMA'S	41
7. BEOORDELING VAN DE INFORMATIE EN VAN DE VOORUITGANG BIJ DE VERWEZENLIJKING VAN DE DOELSTELLINGEN VAN HET PROGRAMMA	42
8. UITVOERING VAN ACTIES TENEINDE REKENING TE HOUDEN MET DE BEGINSELEN VAN DE ARTIKELEN 5, 7 EN 8 VAN VERORDENING (EU) NR. 1303/2013	43
9. DE VOORUITGANG DIE IS GEBOEKT BIJ HET WAARBORGEN VAN EEN GEÏNTEGREERDE BENADERING VOOR HET GEBRUIK VAN HET ELFPO EN ANDERE FINANCIERINGSINSTRUMENTEN VAN DE UNIE	45
10. VERSLAG OVER DE UITVOERING VAN DE FINANCIERINGSINSTRUMENTEN (ARTIKEL 46 VAN VERORDENING (EU) NR. 1303/2013)	46
11. CODETABELLEN VOOR GEMEENSCHAPPELIJKE EN PROGRAMMASPECIFIEKE INDICATOREN EN GEKWANTIFICEERDE STREEFWAARDEN	47
Bijlage II	48
Documenten	52

1. ESSENTIËLE INFORMATIE OVER DE UITVOERING VAN HET PROGRAMMA EN ZIJN PRIORITEITEN

1.a) Financiële gegevens

Zie bijgevoegde documenten

1.b) Gemeenschappelijke en programmaspecifieke indicatoren en gekwantificeerde streefwaarden

1.b1) Overzichtstabel

Aandachtsgebied 1A						
Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
T1: percentage uitgaven in het kader van de artikelen 14, 15 en 35 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 ten opzichte van de totale uitgaven voor het POP (aandachtsgebied 1A)	2014-2017			0,02	0,30	6,68
	2014-2016					
	2014-2015					

Aandachtsgebied 1B						
Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
T2: Totaal aantal in het kader van de samenwerkingsmaatregel gesteunde concrete acties inzake samenwerking (artikel 35 van Verordening (EU) nr. 1305/2013) (groepen, netwerken/clusters, proefprojecten...) (aandachtsgebied 1B)	2014-2017					175,00
	2014-2016					
	2014-2015					

Aandachtsgebied 1C						
Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
T3: Totaal aantal in het kader van artikel 14 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 opgeleide deelnemers (aandachtsgebied 1C)	2014-2017					18.000,00
	2014-2016					
	2014-2015					

Aandachtsgebied 2A							
Naam van de streefwaarde-indicator		Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
T4: percentage landbouwbedrijven met POP-steun voor investeringen in herstructurering of modernisering (aandachtsgebied 2A)		2014-2017	1,25	25,83	0,27	5,58	4,84
		2014-2016					
		2014-2015					
Maatregel	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023
M01	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	4.686.755,00	13,23	133.769,00	0,38	35.420.000,00
M03	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	25.470.000,00	84,90	1.484.166,00	4,95	30.000.000,00
M04	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	88.039.978,00	24,40	27.154.512,00	7,53	360.790.000,00
M16	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	19.301.834,00	25,89	118.701,00	0,16	74.540.000,00
Totaal	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	137.498.567,00	27,46	28.891.148,00	5,77	500.750.000,00

Aandachtsgebied 3B							
Naam van de streefwaarde-indicator		Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
T7: percentage landbouwbedrijven dat deelneemt aan regelingen inzake risicobeheer (aandachtsgebied 3B)		2014-2017			2,78	154,65	1,80
		2014-2016			2,18	121,28	
		2014-2015			1,43	79,55	
Maatregel	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023
M17	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	27.399.748,00	50,74	27.399.748,00	50,74	54.000.000,00
Totaal	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	27.399.748,00	50,74	27.399.748,00	50,74	54.000.000,00

Prioriteit P4							
Naam van de streefwaarde-indicator		Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
T12: percentage landbouwgrond onder beheerscontracten ter verbetering van bodembeheer en/of ter voorkoming van bodemerrosie (aandachtsgebied 4C)		2014-2017					0,48
		2014-2016					
		2014-2015					
T10: percentage landbouwgrond onder beheerscontracten ter verbetering van het waterbeheer (aandachtsgebied 4B)		2014-2017			0,05	0,83	6,00
		2014-2016					
		2014-2015					
T9: percentage landbouwgrond onder beheerscontracten ter ondersteuning van de biodiversiteit en/of landschappen (aandachtsgebied 4A)		2014-2017			6,02	102,47	5,87
		2014-2016			6,02	102,47	
		2014-2015			6,93	117,96	
Maatregel	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023
M04	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	154.161.677,00	36,59	10.072.758,00	2,39	421.320.000,00
M10	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	156.769.365,00	31,58	132.176.330,00	26,62	496.450.000,00
Totaal	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	310.931.042,00	33,88	142.249.088,00	15,50	917.770.000,00

Aandachtsgebied 6B							
Naam van de streefwaarde-indicator		Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
T23: In de ondersteunde projecten gecreëerde banen (Leader) (aandachtsgebied 6B)		2014-2017					250,00
		2014-2016					
		2014-2015					
T22: percentage van de plattelandsbevolking dat voordeel haalt uit verbeterde diensten / infrastructuur (aandachtsgebied 6B)		2014-2017					0,00
		2014-2016					
		2014-2015					
T21: percentage van de plattelandsbevolking dat onder strategieën voor plaatselijke ontwikkeling valt (aandachtsgebied 6B)		2014-2017			73,30	113,01	64,86
		2014-2016			73,30	113,01	
		2014-2015					
Maatregel	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023
M19	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	18.179.076,00	16,45	699.528,00	0,63	110.480.000,00
Totaal	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	18.179.076,00	16,45	699.528,00	0,63	110.480.000,00

1.c) Essentiële informatie over de uitvoering van het POP op basis van gegevens uit a) en b) per aandachtsgebied

Algemeen

Het programma POP3 is in 2017, in vergelijking tot de situatie eind 2016, goed op gang gekomen. Er zijn in 2017 veel openstellingen geweest (128). Eind 2017 was bijna 60% van de ELFPO middelen betaald of verplicht en voor 8% van de middelen zijn subsidie aanvragen ontvangen. Hiermee is een behoorlijke basis gelegd voor de uitputting van het voor het programma POP3 beschikbare budget.

Provincies en ministerie hebben aandacht voor de vrijval die kan optreden bij de openstellingen en bij verplichtingen. Een deel van het openstellingsbudget zal niet leiden tot een verplichting. Deze vrijval zal in de tweede helft van 2018 worden meegenomen in de openstellingen. Bovendien leert de ervaring dat er sprake zal zijn van vrijval bij verplichtingen: niet alle verplichtingen zullen daadwerkelijk (geheel) tot betaling komen.

Dat 60% van het budget verplicht of betaald is, wil dus nog niet zeggen dat de zekerheid bestaat dat 60% van de middelen daadwerkelijk besteed zullen gaan worden. Eind 2017 is op basis van een korte analyse een voorstel voorgelegd voor maatregelen die begin 2018 door provincies konden worden genomen en het instellen van een werkgroep Financiële heroriëntatie die voorstellen uitwerkt die voor komende jaren het risico op onderbenutting door o.a. de bovengenoemde vrijval te verkleinen.

In dit jaarverslag wordt over de uitvoering in 2017 gerapporteerd. Niet op alle onderdelen verloopt de uitvoering voortvarend. De voortgang van onder meer LEADER en enkele maatregelen binnen het cluster versterking concurrentiepositie blijven een aandachtspunt voor het programmamanagement.

De tabel Financiën (tabel a, grafiek voortgang) geeft de programmering van ELFPO-middelen van het uitvoeringsprogramma POP 2014 – 2020 weer, verdeeld over de maatregelen en prioriteiten.

Op 1 februari 2017 heeft de Commissie de tweede notificatie (notificatie 2016 -1) van het POP3 programma geaccepteerd. De notificatie betrof voornamelijk redactionele wijzigingen, onder meer om de toepassing van vereenvoudigde kostenopties bij enkele maatregelen te verbeteren. Maar ook is door deze notificatie de “Garantstellingsregeling Markt Introducties (GMI)” uit het programma verwijderd. Deze regeling is verwijderd omdat de doelstellingen beter via een nationale regeling behaald konden worden, omdat aangesloten kan worden bij een reeds bestaande regeling. De voor de GMI beschikbare middelen zijn aan maatregel 17 “brede weersverzekering” toegevoegd.

De veranderingen in de EU-regelgeving en decentrale vormgeving van de uitvoering van het POP, hebben veel van alle betrokken partijen gevraagd. Bij de eerste openstellingen bestond onduidelijkheid over de toepassing van de in 2015 door het CvT goedgekeurde selectiecriteria. In 2016 is de richtsnoer van de Commissie over het toepassen van selectiecriteria (art 49 1305/2013) en de tendersystematiek uitgewerkt in een Handboek Selectiecriteria. Dit Handboek is vastgesteld door het Comité van Toezicht in september 2016, waarna volop gestart werd met het openstellen van maatregelen.

In 2017 is het aantal openstellingen cumulatief praktisch verdubbeld van 128 eind 2016 naar 252 eind 2017.

Bij de eerste openstellingen in 2016 bleek dat de samenwerking tussen RVO.nl en provincies nog niet optimaal was bij beoordeling van de subsidieaanvragen, waardoor processen langer duurden dan verwacht. In 2017 is intensief samengewerkt om oplossingen te vinden voor de organisatorische vraagstukken. De doorgevoerde aanpassingen hebben geresulteerd in een aanzienlijke verbetering in de uitvoering: een

meerderheid van de subsidieaanvragen werden eind 2017 binnen de afgesproken termijn van 22 weken afgehandeld.

Eind 2017 zijn ruim 2.982 subsidieaanvragen beschikt, voor een totaal bedrag van € 263 mln. (exclusief agro-milieumaatregelen en de brede weersverzekering). Voor agro-milieumaatregelen geldt dat in 2016 met 40 collectieven een meerjarige subsidieovereenkomst is afgesloten, waarmee het beschikbare budget voor deze maatregel volledig is beschikt. Voor de brede weersverzekering (maatregel 17) worden landbouwers jaarlijks in de gelegenheid gesteld om zich te verzekeren. In 2017 hebben 1.646 landbouwers van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

Eind 2017 is cumulatief een bedrag van € 213 mln (overheidsuitgaven) gedeclareerd. De betalingen voor de uitvoering van agrarisch natuurbeheer, de bijdrage aan de premies “brede weersverzekering” en de betalingen voor de afronding van doorlopende projecten vanuit POP2 hebben daarin een groot aandeel gehad. In 2017 is de kwaliteitsregeling Kalveren gestart, waarbij deelnemende bedrijven jaarlijks een bijdrage kunnen declareren. De eerste bedrijven hebben in 2017 een bijdrage ontvangen.

De uitbetaling van projectsubsidies is afhankelijk van de uitvoering van het project door de subsidieverkrijger en de manier waarop – al dan niet met tussentijdse betalingen – en het tijdstip waarop de verkrijger gemaakte kosten declareert. In 2017 zijn voor wat betreft de projectsubsidies vooral eindbetalingsverzoeken gedaan vanuit de regeling Jonge Landbouwers en zijn tussentijdse betalingsaanvragen gedaan bij de overige maatregelen (o.a. organisatiekosten LEADER).

In december 2017 is de Omnibusverordening vastgesteld, waarin aanvullende of aangepaste regels zijn opgenomen over de uitvoering van het POP3. Een belangrijke aanpassing betreft de wijze waarop verantwoording over de voortgang wordt afgelegd. Voorheen was de verantwoording gericht op volledig afgeronde projecten. Met de vaststelling van de Omnibusverordening mogen lidstaten ook gestarte projecten, waarvoor een tussentijdse betaling is gedaan, mee nemen in de verantwoording. Vanaf verslagjaar 2017 wordt de voortgang van het programma verantwoord op basis van alle betalingen. Door deze aanpassing zijn er geen verschillen meer tussen feitelijke uitgaven in een bepaald jaar en de verantwoording over de uitgaven in het jaarverslag.

In het programma zijn resultaten voor prestatie indicatoren (tabel bij onderdeel b) opgenomen die Nederland in 2023 verwacht te hebben behaald. Daarnaast zijn er voor een aantal prestatie indicatoren tussentijdse mijlpalen afgesproken die in 2018 behaald moeten zijn (zie tabel bij hoofdstuk 1d). De EU gebruikt deze tussentijdse mijlpalen op geselecteerde prestatie indicatoren om te bepalen of de zogenaamde prestatiereserve (6% van het ELFPO budget) definitief aan prioriteiten waarvoor de betreffende indicatoren van belang zijn toegewezen zal worden. Deze prestatiereserve wordt niet aan de betreffende prioriteit toegewezen wanneer de afgesproken prestatie eind 2018 niet gehaald is. Het gereserveerde bedrag dient door Nederland dan toegewezen te worden aan een prioriteit waarvoor de afgesproken prestaties wel behaald zijn. In hoofdstuk 1d wordt de voortgang van de prestatie indicatoren toegelicht.

De uitvoering van het programma heeft zich in 2017 vooral op openstellingen en verleningen op grond daarvan gericht. De provincies hebben de ambitie om eind 2018 ruim 90% van het voor de provincies beschikbare budget opengesteld te hebben. De openstellingen in 2017 zijn met wisselend succes afgerond. Een aantal had veel aanvragers, waardoor het subsidieplafond werd overschreden, aanvragen afgewezen moesten worden en alleen de best scorende projecten geselecteerd zijn. Soms was de kwaliteit van de ingediende projecten echter dermate goed dat provincies kozen voor ophoging van het plafondbedrag, waardoor aan alle projecten die ten minste aan de gestelde minimale kwaliteitseisen voldeden gehonoreerd konden worden. In hoofdstuk drie wordt hier nader op ingegaan. Het ministerie van LNV heeft in 2017,

naast de jaarlijkse openstelling van de Brede weersverzekering, de kwaliteitsregeling Kalveren opengesteld.

Hieronder is een totaal overzicht gemaakt met de stand van zaken per 31 december 2017 van de ontvangen aanvragen vanaf de start van het programma. (tabel voortgang programma)

In het najaar van 2017 is notificatie 2017-1 ingediend. Het betrof vooral technische aanpassingen, waaronder uitbreiding van mogelijkheden om vereenvoudigde kosten systeem in te zetten. Deze notificatie is op 1 februari 2018 vastgesteld.

Daarnaast heeft Nederland in 2017 een verzoek ingediend om vanuit pijler 1 middelen een bedrag van € 60 mln. over te hevelen naar POP3. De middelen zullen vooral worden ingezet voor verbetering beheerscontracten ANLb en de uitvoering van de regeling Brede weersverzekering. De overheveling van de middelen is goedgekeurd en de middelen zullen in 2018 opgenomen worden in het POP3programma.

In de tabellen in dit jaarverslag is daarom nog geen rekening gehouden met deze financiële aanpassingen.

Hieronder wordt per aandachtsgebied op hoofdlijnen de ontwikkelingen in 2017 weergegeven. In hoofdstuk 3 is nadere informatie per maatregel opgenomen.

Aandachtsgebied 2a

Verbeteren van de economische prestaties van alle landbouwbedrijven en het faciliteren van de herstructurering en modernisering van landbouwbedrijven, met name met het doel de marktdeelname en -gerichtheid alsmede de landbouwdiversificatie te vergroten

In dit aandachtsgebied is een bedrag van € 413,3 mln. geprogrammeerd, waarvan € 244,5 mln. ELFPO middelen. Van het geprogrammeerd bedrag is 31 december 2017 € 120,4 mln. verplicht en € 28,9 mln. betaald.

In de periode 2015 - 2017 zijn volgende maatregelen die een bijdrage leveren aan dit aandachtsgebied opengesteld:

Maatregel	Naam	Aantal	Plafond
1	Trainingen, workshops, ondernemers coaching en demonstraties	18	€ 17,6 mln
3	Kwaliteitsregeling Kalversector	1	€ 30,0 mln
4.1.1	Fysieke investering voor innovatie, modernisering agrarische bedrijven	22	€ 40,6 mln
4.1.2	Jonge Landbouwers regeling	36	€ 25,4 mln
4.3	Verbetering van de verkavelingsstructuur landbouwbedrijven	18	€ 43,0 mln
16	Samenwerking voor innovatie/ EIP	9	€ 56,9 mln
Totaal opengesteld			€ 213,5 mln

Eind 2017 is de besluitvorming over ingediende aanvragen nog niet in alle gevallen afgerond (over 400 dossiers is nog geen besluit genomen), mede omdat de openstellingen soms na 31-12-2017 doorlopen. Een aantal openstellingen is al wel volledig afgerond en in sommige gevallen is niet het totaal beschikbaar

gestelde bedrag van de openstelling beschikt. Een bedrag van € 33 mln binnen het opengestelde plafond is niet benut en zal in komende jaren opnieuw opengesteld gaan worden.

Maatregel 1 richt zich op kennis overdracht van innovatieve ontwikkelingen (o.a. technische innovatie, Agrofood, verduurzaming van de landbouw). De meeste openstellingen verlopen naar verwachting.

Maatregel 4.1.1. richt zich met name op het versterken van een economisch rendabele bedrijfsvoering en het versterken van de duurzaamheid. Hierbinnen zijn enkele openstellingen specifiek gericht op verbetering van het waterkwaliteit en waterbeheersysteem.

Bij die openstellingen overtrof aantal aanvragers en het gemiddeld aangevraagde subsidiebedrag regelmatig het beschikbare subsidieplafond. Er is bij deze maatregel meestal besloten alleen aan de best scorende projecten subsidie te verlenen. Hierdoor is in deze maatregel sprake van veel afvallers.

Een investeringsregeling voor de kalversector wordt voorbereid. Deze regeling zal in het laatste kwartaal van 2018 opengesteld worden.

Maatregel 4.1.2 (Jonge Landbouwers regeling) is tot en met 2017 door alle 12 provincies drie keer opengesteld. De regeling Jonge Landbouwers richt zich op (innovatieve) investeringen die een bijdrage leveren aan thema's binnen het programma en met een bovenwettelijk karakter. De regeling Jonge Landbouwers is de afgelopen jaren verder ontwikkeld. De regeling is gebaseerd op duidelijk beschreven investeringscategorieën. Bij de eerste openstelling was er sprake van 14 investeringscategorieën. In de laatste openstelling, eind 2017, zijn 27 investeringscategorieën in de regeling opgenomen. De ontwikkeling van de lijst met investeringscategorieën is in samenwerking met de doelgroep uitgewerkt. In december 2017 is een nieuwe openstelling geweest, welke zeer succesvol is.

Binnen maatregel 3, kwaliteitsregelingen, is in 2017 een kwaliteitsregeling voor de kalversector opengesteld. De subsidie is een stimulans voor de deelname aan een nieuw vrijwillig kwaliteitssysteem dat ziet op verbeteringen uit het oogpunt van gezondheid van mens en dier en dierenwelzijn. Het plafondbedrag bedraagt € 6 mln per jaar gedurende een periode van 5 jaar.

De openstelling is succesvol geweest met 1.696 deelnemende bedrijven aan deze kwaliteitsregeling. Van het opengestelde bedrag resteert nog een bedrag (ruim € 5 mln) op deze maatregel. In 2018 en 2019 zullen nieuwe openstellingen worden ingepland.

Maatregel 4.3 richt zich op maatregelen waardoor de landbouwstructuur efficiënter en economisch meer rendabel wordt. Aandacht voor verkaveling en herstructurering van landbouwbedrijven levert naast een duurzame en concurrerende ontwikkeling van de landbouw ook een bijdrage aan een verbetering van het woon- en leefklimaat en de internationale doelen rondom water (m.n. KRW en Nitraatrichtlijn) en Natura-2000. De projecten waarvoor subsidie wordt aangevraagd betreffen vaak langdurige ontwikkelingstrajecten waarmee grote investeringen gemoeid zijn.

De openstellingen binnen deze maatregel zijn beperkt succesvol gebleken. Provincies overwegen om de budgetten op deze maatregel te verschuiven naar andere maatregelen. In 2018 wordt hierover voorstellen verwacht.

Met maatregel 16 wordt samenwerking bij innovaties gestimuleerd. Enkele provincies geven de samenwerking vorm binnen het programma European Innovation Program (EIP). De samenwerking tussen praktijk en wetenschap richt zich onder meer op duurzame bodem en waterkwaliteit, verduurzaming Agro & Food sector, korte voorzieningsketens en innovatieve concepten landbouw.

Begin 2017 zijn de eerste openstellingen van deze maatregel geëvalueerd. De evaluatie leidde tot een aantal aanpassingen (o.a. verbetering communicatie in de voorbereiding van de openstelling). Tevens is besloten dat alle projecten worden opgenomen in de communicatie van het EIP.

Tijdens de openstellingen in 2017 is dankbaar gebruik gemaakt van de uitkomsten van de evaluatie. De doorgevoerde aanpassingen hebben geleid tot een aanzienlijke toename in het aantal ingediende aanvragen. Bij een aantal openstellingen werd het subsidieplafond overschreden.

Provincies hebben vanwege de grote vraag vanuit de doelgroepen dan ook de behoefte om extra budget op deze maatregel te programmeren. Dit wordt in 2018 verder uitgewerkt.

Eind 2017 zijn 23 overgangsdossiers maatregel 125 (POP2) in POP3 afgewikkeld voor een bedrag van € 23 mln. De resterende 5 projecten die onder het overgangsregiem vallen worden naar verwachting in 2018 afgerond. Hiervoor is nog een bedrag van € 19 mln. opgenomen als verplichting.

Aandachtsgebied 3b

Ondersteuning aan agrarische ondernemers voor risicopreventie en -beheer op landbouwbedrijfsniveau met een subsidie op de premie van een verzekering tegen ongunstige weersomstandigheden.

In dit aandachtsgebied is een bedrag van € 43,4 mln. geprogrammeerd, waarvan € 21,7 mln. ELFPO middelen. Van het geprogrammeerd bedrag is 31 december 2017 € 0 mln. verplicht en € 27,4 mln. betaald.

Agrarisch ondernemers kunnen subsidie op de verzekeringspremie ontvangen voor alle teelten in de open lucht, met uitzondering van grasland. In 2017 is een bedrag van ruim € 11 mln beschikbaar gesteld als bijdrage in de verzekeringspremie. De regeling kent geen aanvullende selectiecriteria. Iedere deelnemer die een erkende verzekering neemt, komt in aanmerking voor premiesubsidie. Ondernemers krijgen een subsidiepercentage van maximaal 65%.

De regeling is succesvol, mogelijk mede doordat er zich in het voorjaar van 2016 enkele extreme weersituaties voorgedaan hebben. Dit leidde tot een toename van het aantal deelnemende landbouwbedrijven van 1.435 in 2016 naar 1.646 in 2017. In 2016 is besloten de beschikbare ELFPO middelen voor de GMI (€ 14 mln) over te hevelen naar deze maatregel. Dit bood de mogelijkheid om vanaf 2017 het jaarplafond te verhogen van € 9 naar € 11 mln.

De brede weersverzekering heeft inmiddels een bijdrage verstrekt aan in totaal 2.012 bedrijven, waarmee de streefwaarde voor 2023 (1.300) al ruimschoots is gehaald.

In 2017 is besloten om een bedrag vanuit pijler 1 over te hevelen naar het programma en vanuit die gelden 20 miljoen ter beschikking te stellen van deze maatregel, teneinde het bijdrage% voor de maatregel stabiel te kunnen houden. Het extra bedrag van € 20 mln zal in 2018 worden toegevoegd aan deze maatregel.

Aandachtgebied 4

De uitvoering van maatregelen gericht op herstel, instandhouding en verbetering ecosystemen.

In dit aandachtsgebied is een bedrag van € 646,7 mln. geprogrammeerd, waarvan € 443,9 mln. ELFPO middelen. Van het geprogrammeerd bedrag is 31 december 2017 € 294,2 mln. verplicht en € 108,0 mln. betaald.

In de periode 2015 - 2017 zijn volgende maatregelen opengesteld:

Maatregel	Naam	Aantal	Plafond
4.4.1	Niet-productieve investeringen biodiversiteit/ maatregelen PAS	16	€ 69,2 mln
4.4.2	Niet-productieve investeringen water	11	€190,8 mln
10	Agro-milieumaatregelen	12	<u>€167,6 mln</u>
Totaal opengesteld <u>mln</u>			<u>€427,6</u>

Eind 2017 is de besluitvorming over ingediende aanvragen 4.4.1 en 4.4.2 nog niet volledig afgerond (78 dossiers), mede vanwege nog lopende openstellingen. Inmiddels zijn een aantal openstellingen volledig afgerond en (ruim) binnen het beschikbaar gestelde subsidieplafond gebleven. Een bedrag van € 37,5 mln zal in komende jaren wederom opengesteld worden.

De uitvoering van deze maatregelen is vaak gekoppeld aan beleidsprogramma's van de provincies zoals de natuurbeleidsplannen en het Programma Aanpak Stikstof 2015-2021 (maatregel 4.4.1) en de provinciale waterplannen, waarin een opgave zit voor verbetering van de waterkwaliteit in het kader van de doelstelling KRW en het 6e actieprogramma Nitraatrichtlijn (maatregel 4.4.2).

Provincies hebben ingezet om het resterende ELFPO budget op deze maatregelen in 2018 volledig te programmeren, zodat projecten op tijd kunnen worden afgerond.

Voor de wateropgaven is de samenwerking met de waterschappen leidend, omdat zij volgens afspraken de grootste bijdrage leveren aan de benodigde nationale cofinanciering. Vanwege brede afspraken over nationale overheidsmiddelen is een adviesgroep water ingesteld, die periodiek rapporteert over de voortgang van de waterprojecten, waarvan projecten gefinancierd met ELFPO middelen een onderdeel vormen.

In 2016 is de uitvoering van het Agrarisch Natuurbeheer gewijzigd van individuele naar collectieve contracten met een looptijd van zes jaar. In het nieuwe systeem, de regeling Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer, worden beheerscontracten afgesloten met gebieden waarin naar verwachting het beste kwaliteitsresultaat (verbetering ecosysteem) kan worden bereikt. Vanaf 2016 is gestart met 40 collectieven.

In 2017 vormen de betalingen op deze contracten het belangrijkste deel van de betaling binnen maatregel 10, agro milieubeheer. Hierboven op zijn er nog betalingen voor de doorlopende contracten (maatregel 214 POP2), welke in de komende jaren geleidelijk aflopen.

In 2017 is een bedrag van ruim € 55 mln. gedeclareerd, ten behoeve van een beheergebied van 83.624 ha. Dit is lager dan in 2016 (112.809 ha) vanwege de afloop van de doorlopende contracten uit de vorige programma periode.

Eind 2017 zijn 12 overgangsdossiers maatregel 216 (POP2) in POP3 afgewikkeld voor een bedrag van € 9 mln. De resterende 6 projecten worden naar verwachting in 2018 afgerond. Hiervoor is nog een bedrag van € 3 mln. opgenomen als verplichting.

Aandachtsgebied 6b

Voor het stimuleren van plaatselijke ontwikkeling in plattelandsgebieden heeft elke provincie voor ten

minste één gebied een Lokale Actiegroep (Lag) ingesteld. Twintig Lag's hebben een lokale ontwikkelingsstrategie opgesteld, welke in 2016 zijn goedgekeurd, waarna gestart is met het opzetten van de organisatie en het enthousiasmeren van potentiële aanvragers van projectsubsidies.

In dit aandachtsgebied is een bedrag van € 80,2 mln. geprogrammeerd, waarvan € 40,1 mln. ELFPO middelen. Van het geprogrammeerd bedrag is 31 december 2017 € 18,4 mln. verplicht en € 0,7 mln. betaald.

In de periode 2015 - 2017 zijn volgende maatregelen opengesteld:

Maatregel	Naam	Aantal	Plafond
19.2	Steun voor de uitvoering van concrete LEADER projecten	11	€ 34,2 mln
19.3	Vorbereiding en uitvoering samenwerking LAG	1	€ 0,3 mln
19.4	Regeling lopende kosten en dynamisering LEADER	11	<u>€ 9,5 mln</u>
Totaal opengesteld			<u>€ 44,0 mln</u>

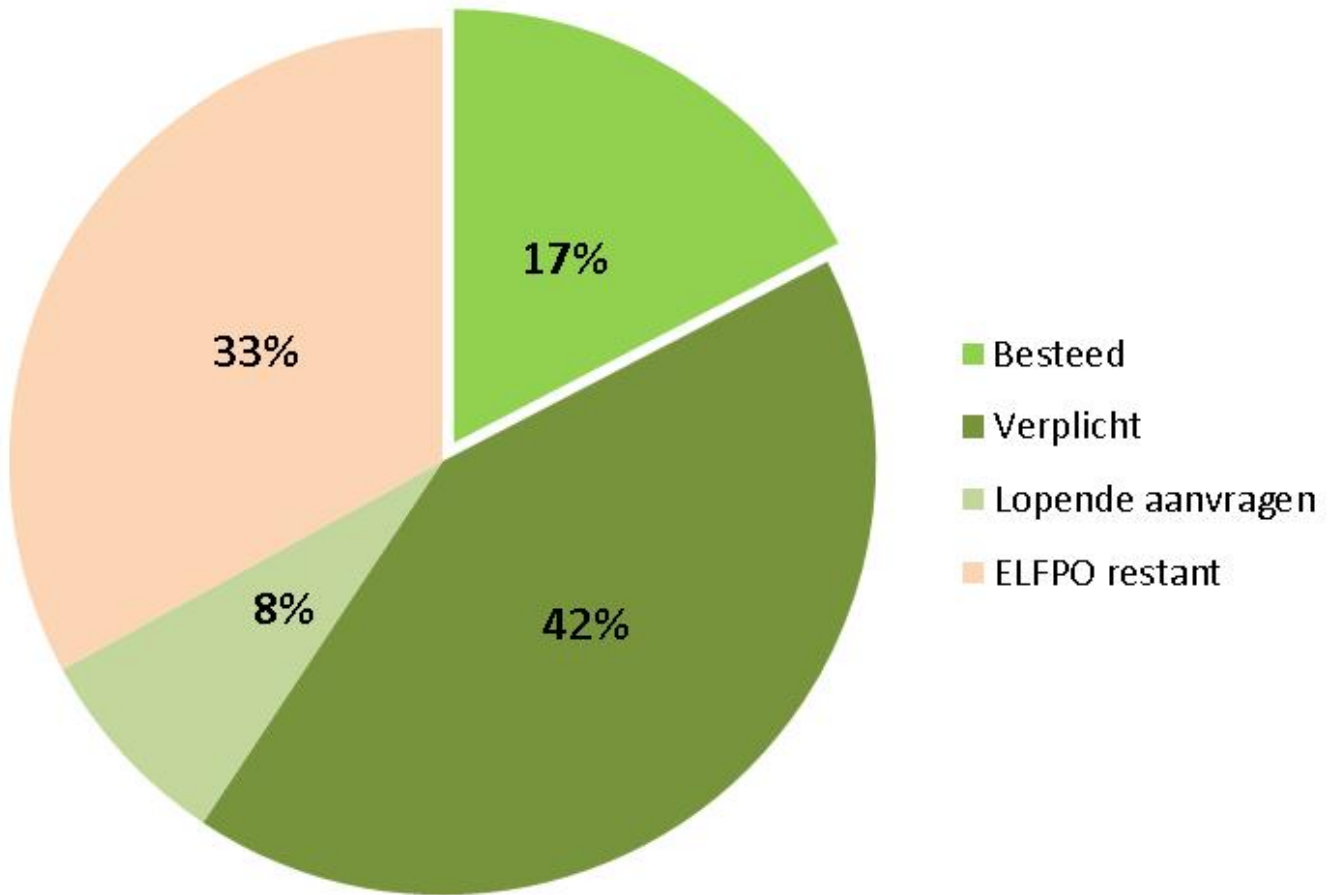
Eind 2017 is de besluitvorming over ingediende aanvragen nog niet volledig afgerond (82 dossiers), mede vanwege nog lopende openstellingen. Inmiddels zijn een aantal openstellingen volledig afgerond ruim binnen het beschikbaar gestelde subsidieplafond gebleven. Een bedrag van € 9,6 mln. zal in komende jaren wederom opengesteld worden.

Vijf provincies hebben gekozen voor een doorlopende openstelling en de overige provincies voor periodieke openstellingen. De aanvraag van LEADERprojectsubsidies is in 2016 op gang gekomen.

In 11 provincies zijn openstellingen geweest voor de organisatiekosten Leader en voor Leader projecten. De provincie Noord Brabant heeft besloten om de organisatiekosten provinciaal te financieren.

Het aantal inwoners betrokken bij LEADER (indicator T21) is hoger vanwege een verbreding van de LEADERgroepen. Bij het opstellen van het programma is een inschatting gemaakt op basis van de randvoorwaarden van de EU. De EU geeft als richtlijn max. 150.000. In het programmadocument hebben we onder "8.2.6.6. Maatregel specifieke informatie" onderbouwd waarom we in Nederland de bevolkingsdrempel willen uitbreiden naar 300.000 en 350.000. Deze mogelijkheid heeft bij meerdere groepen geleid tot een uitbreiding van het gebied, zodat LEADER middelen effectiever konden worden ingezet (minder LAGs en groter bereik). In Nederland zijn 10 LAG's opgericht met een inwoner aantal van meer dan 150.000 inwoners.

Grafiek 1: Overzicht uitputting ELFPO budget per 1 januari 2018

Grafiek voortgang

						Afgerond
						194
						194
						4%

tabel voortgang

1.d) Essentiële informatie over verwezenlijkingen in de richting van de in het prestatiekader vastgestelde mijlpalen op basis van tabel F

Tabel F geeft het beeld van de voortgang van het programma afgezet tegen de prestatie afspraken opgenomen in het POP3. Voor elke prioriteit is een prestatieafspraken waarbij de commissie bepaald of de prestatiereserve op de prioriteit na 2018 alsnog wordt toegevoegd aan de prioriteit conform het programma of de reserve ingezet moet worden op een andere prioriteit. Voor het behalen van de prestatiereserve is het nodig dat de indicator eind 2018 minimaal 85% van de afgesproken mijlpaal waarde per eind 2018 heeft behaald.

De Commissie heeft in december 2017 de Omnibusverordening vastgesteld. Deze geeft de lidstaten de mogelijkheid om alle gestarte projecten, waarvoor een betaling is verricht ter verantwoorden als prestatie. In het jaarverslag over 2017 heeft Nederland gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Omdat wij geen voorschotten verstrekken, kunnen we nu alle prestaties en betalingen gedaan in enig jaar meenemen in het jaarverslag. Hiermee sluit het jaarverslag perfect aan op de financiële administratie.

Zoals uit tabel F blijkt hebben de prioriteiten P3 en P4 de doelstelling voor eind 2018 eind 2017 reeds bereikt. De doelstellingen bij P2 en P6 hebben nog een weg te gaan om te voldoen aan de geplande prestatie. Om de prestaties met grotere zekerheid te bereiken zijn in 2017 tussen Rijk en provincies afspraken gemaakt om tot versnelling van het tempo van bestedingen te komen. De verwachte effecten daarvan zijn in het onderstaande beschreven.

De prestaties bij P2 zullen naar verwachting eind 2018 minimaal de 85% van de mijlpaal halen. Op dit moment zijn enkele grote voormalig POP2-projecten (5) in de afrondende fase en zullen naar verwachting tijdig betaald worden. Daarnaast zijn de jonge landbouwers in 2017 begonnen met de uitvoering en declaratie van de investeringsprojecten. In 2017 is aan 194 landbouwbedrijven subsidie uitbetaald. We verwachten kan in 2018 ook een dergelijk aantal declaraties. Tevens zullen naar verwachting in 2018 ook de eerste projecten voor andere fysieke investeringsmaatregelen betaald gaan worden, zodat het afgesproken aantal van 370 bedrijven met POP steun zal behalen.

We verwachten eind 2018 de mijlpaal doelstelling van 370 en 31 (aanvullende indicator) voor minimaal 85% te halen.

Het totale investeringsbedrag is bij goede afwikkeling van de grotere projecten haalbaar. Wel is het mogelijk dat niet alle projecten volledig afgerekend kunnen worden. De procedures rond vaststelling worden met extra zorg gevolgd. In 2018 zal in samenwerking met RVO.nl gestuurd worden om de betalingen binnen gestelde termijnen af te wikkelen.

De mijlpalen bij P3 zijn ruimschoots gehaald. De behoefte aan de verzekering is meer gegroeid dan tevoren ingeschat. Enkele extreme weersituaties leiden tot een extra behoefte. Het jaarlijks het budget is verhoogd om de kans op een goed functionerend verzekeringssysteem dat op termijn zonder subsidie kan functioneren te vergroten.

De mijlpalen bij P4 zijn eind 2017 in principe gehaald. In het 1e kwartaal van 2018 wordt nog een beheerjaar agrarisch natuurbeheer afgerekend. Hiermee passeert de financiële indicator ook het gestelde doel in 2018. De oppervlakte indicator is gebaseerd op de hoogste oppervlakte in enig jaar gedurende de looptijd van het programma. In 2015 was de beheer oppervlakte 112.809 ha. Conform de regelgeving is deze prestatie uitgangspunt voor het bepalen van het beheerdoel in 2018. Overigens is in 2017 de totale beheeroppervlakte van 83.624 ha voldoende om de prestatie indicator halen.

De prestatieindicatoren bij P6 presteren wisselend. Met de vaststelling van de lokale ontwikkelingsstrategie plannen van 20 Leadergroepen met in totaal een aandachtsgebied van 3,3 mln. inwoners, is voldaan aan de kwantitatieve indicator bij prioriteit 6.

De financiële indicator is een zorgpunt. Naar verwachting zal deze indicator eind 2018 niet het doel van 85% van de afgesproken prestatie hebben bereikt, waardoor de prestatiereserve niet toegevoegd kan worden aan deze prestatie. In 2018 worden twee sporen bewandeld om de gevolgen voor het niet behalen van de target 2018 voor deze indicator te beperken. Enerzijds zal een derde indicator (stepping stone, verleende projecten) worden toegevoegd aan deze prioriteit, zodat de besluitvorming in 2019 bij de Commissie zonder extra procedure wordt doorlopen. Anderzijds wordt de financiële indicator passend verlaagd waardoor mogelijk de indicator dichterbij de minimale voorwaarden kan komen. Deze aanpassingen zullen in de notificatie 2018 meegenomen worden.

1.e) Ander specifiek element van het POP [optioneel]

nvt

1.f) In voorkomend geval, de bijdrage aan macro-regionale en zeebekkenstrategieën

Zoals bepaald in artikel 27, lid 3, van Verordening (EU) nr. 1303/2013 "Inhoud van programma's", artikel 96, lid 3, onder e), "Inhoud, vaststelling en wijziging van operationele programma's voor de doelstelling "investeren in groei en werkgelegenheid"", artikel 111, lid 3, artikel 111, lid 4, onder d), "Uitvoeringsverslagen voor de doelstelling "investeren in groei en werkgelegenheid"" en bijlage I, afdeling 7.3 "Bijdrage van mainstreamprogramma's aan de macroregionale en zeebekkenstrategieën" draagt dit programma bij aan macroregionale en/of zeebekkenstrategieën:

- EU-strategie voor het Oostzeegebied (EUSBSR)
- EU-strategie voor het Donaugebied (EUSDR)
- EU-strategie voor de Adriatisch-Ionische regio (EUSAIR)
- EU-strategie voor het Alpengebied (EUSALP)
- Strategie voor het Atlantische Zeegebied (ATLSBS)

1.g) Currency rate used for conversion AIR (non EUR countries)

--

2. DE VOORUITGANG BIJ DE UITVOERING VAN HET EVALUATIEPLAN

2.a) Beschrijving van eventuele wijzigingen in het evaluatieplan in het POP in de loop van het jaar, met de motivering ervan

Het eerstvolgende uitgebreide jaarverslag is gepland voor 2019. De voortgang van het programma vraagt een uitgebreide evaluatie. Deze evaluatie wordt voorbereid door de werkgroep Monitoring en Evaluatie, met vertegenwoordigers van het Regiebureau, provincies (landsdelig), ministerie LNV, BIJ12 en RVO.nl. Het plan van aanpak van de evaluatie vormt een onderdeel van het handboek monitoring en evaluatie.

Samen met collega's vanuit Vlaanderen en ondersteuning van de helpdesk Monitoring en Evaluatie van de ENRD is op 20 december een "Capacity-building" bijeenkomst gehouden als voorbereiding op de evaluatie in 2019.

2.b) Een beschrijving van de in de loop van het jaar verrichte evaluatieactiviteiten (met betrekking tot afdeling 3 van het evaluatieplan)

In het handboek M&E is de evaluatieparagraaf nog niet uitgewerkt. Besloten is om evaluatie afhankelijk van de voortgang van de maatregelen uit te voeren.

De uitvoering van maatregel 16 samenwerking voor innovatie/EIP is wisselend ontvangen in de provincies. Om de uitvoering te optimaliseren is er voor gekozen om de huidige situatie aan het begin van 2017 te evalueren. Er is gekeken naar zowel de openstellingen in 2015 en 2016 als naar de standpunten van de provincies, waar nog geen openstelling is geweest. Deze evaluatie is in december 2016 gestart. Het eindrapport "Evaluatie voortgang Maatregel 16 onder POP3" is op 23 juni 2017 besproken in het CvT. De resultaten zijn nog meegenomen in het jaarverslag 2017.

Eind 2016 is de werkgroep Monitoring en Evaluatie gestart met als opdracht om een evaluatieplan op te stellen voor de evaluatie van het POP in 2019. Als start heeft de werkgroep samen met de collega's van het Vlaamse programma een CAP-building bijeenkomst gehouden onder begeleiding van de helpdesk M&E van de ENRD. De bijeenkomst is gehouden op 20 december 2017 in Dordrecht. De ervaringen van de workshop worden gebruikt voor de uitwerking van het evaluatieplan. Dit plan wordt op 22 juni 2018 vastgesteld in het CvT.

2.c) Een beschrijving van de activiteiten die zijn verricht in verband met de levering en het beheer van de gegevens (met betrekking tot afdeling 4 van het evaluatieplan)

In het handboek monitoring en evaluatie is een lijst opgenomen met data informatie, die gebruikt wordt om het programma te monitoren. RVO.nl is belast met de uitvoering van het programma en zal de noodzakelijk data voor monitoring verzamelen en heeft hiervoor haar systeem ingericht als het gaat om maatregelen,

welke middels subsidie worden uitgevoerd.

Het beheer van gegevens met betrekking tot prestaties van het Netwerk Platteland worden via het Regiebureau POP verzameld.

2.d) Een lijst van voltooide evaluaties, met inbegrip van verwijzingen naar de plaats waar zij online zijn gepubliceerd

Uitgever/Redacteur	Bureau Bartels
Auteur(s)	Evert Jan Davelaar en Henk Tissing
Titel	Evaluatie voortgang Maatregel 16 onder POP3
Samenvatting	<p>Het onderzoek richt zich met name op het proces van de openstellingen in 2015 en 2016. Daarnaast is wel aandacht geweest bij de overige provincies op mogelijke aandachtspunten.</p> <p>Voor de openstellingen bestond in de afgelopen periode wisselende belangstelling. Per saldo zijn de provincies wel tevreden over het aantal aanvragen. Over de kwaliteit van deze aanvragen bestaat wel enige zorg c.q. behoefte aan verdere verbeteringen in toekomstige openstellingen.</p> <p>Tevens zijn de (potentiele) aanvragers benaderd met de ervaringen en verwachtingen. Hieruit blijkt dat de ondersteuning vanuit de maatregel Samenwerking voor Innovatie van doorslaggevende betekenis is voor de aanvragers. De deelnemers geven aan dat het innovatieproject zonder de financiële steun niet zou zijn doorgegaan.</p> <p>De resultaten hebben geleid tot veertien aanbevelingen gericht op organisatie openstellingen, communicatie en ondersteuning aanvragers, ter verbetering kwaliteit aanvragen) en samenwerking uitvoeringsorganisaties.</p>
URL	https://regiebureau-pop.eu/sites/default/files/field/file-attachment/CvT%20bijlage%206.3%20eindrapport%20Evaluatie%20POP3%20Maatregel%2016_0.pdf

2.e) Een overzicht van de voltooide evaluaties, met de nadruk op de bevindingen ervan

Evaluatie voortgang Maatregel 16 onder POP3

- Per saldo blijken de provincies over het algemeen dan ook *goed uit de voeten* te kunnen met de thema's zoals die in de landelijke regeling POP3-subsidies opgenomen zijn. Bij de meeste provincies doen zich dan ook *geen noemenswaardige fricties* voor bij deze *vervlechting met de provinciale beleidsdoelen/-opgaven*
- De *invulling* van maatregel *Samenwerking voor Innovatie (submaatregel 16c)* verloopt duidelijk *voorspoediger* dan die van *Samenwerking voor Innovatie i.h.k.v. EIP (submaatregel 16a)*. Een belangrijke verklaring daarvoor is dat er bij diverse betrokkenen van de provincies en uitvoeringsorganisaties de nodige onduidelijkheid bestaat over de inhoud van deze laatste submaatregel, de verschillen met submaatregel 16c en de eisen waaraan aanvragen moeten voldoen.
- In de landelijke regeling POP3-subsidies en (daarmee) ook in de openstellingsbesluiten van provincies wordt voor subsidiabele kosten een *scala aan subsidiabele activiteiten en bijbehorende subsidiepercentages* onderscheiden. Deze variatie wordt als *lastig* ervaren door zowel provincies en uitvoeringsorganisaties als door de aanvragers.
- Voor de openstellingen van *Samenwerking voor Innovatie* bestond in de afgelopen periode *wisselende belangstelling*. Per saldo zijn de betreffende provincies en uitvoeringsorganisaties over het algemeen echter wel tevreden over het aantal aanvragen. Over de *kwaliteit* van deze *aanvragen* bestaat bij met name provincies en leden van Adviescommissies wel enige *zorg* c.q. behoefte aan verdere verbeteringen in toekomstige openstellingen.
- De aanvragers ervaren de *informatievoorziening over de inhoud en voorwaarden* van de maatregel *bij de openstelling onduidelijk*. Voor een deel van de doelgroep was *namelijk onduidelijk welke typen activiteiten en projecten subsidiabel waren*.
- De provincies geven op *uiteenlopende wijzen bekendheid* aan openstellingen van de maatregelen *Samenwerking voor Innovatie*. Naast formele communicatie rondom openstellingsbesluiten, worden via verschillende kanalen zoals persberichten, websites, nieuwsbrieven en voorlichtingsbijeenkomsten bekendheid gegeven aan de openstelling. Daarnaast worden openstellingen ook via contacten en netwerken onder de aandacht van relevante partijen gebracht. *Aanvragers* blijken dan ook vooral *via provincies op het spoor van Samenwerking voor Innovatie* te komen. De ervaring met de openstellingen toont aan dat de wijze van bekendmaking in de praktijk over het algemeen goed voldoet.
- De provincies samenwerking met *externe Adviescommissie* om tot een beoordeling van de aanvragen te komen is positief. Wel bestaat er bij leden van de Adviescommissies *behoefte om voorafgaande* aan de beoordeling van de aanvragen *meer zicht* te krijgen op de vraag *wat provincies precies met hun openstellingen beogen* en naar *welke typen projecten* men dus op zoek is.
- Voor de aanvragers is de financiële *ondersteuning* vanuit de maatregel *Samenwerking voor Innovatie* van *doorslaggevende betekenis*. Voor het leeuwendeel van de deelnemers geldt namelijk dat het innovatieproject zonder de financiële steun niet zou zijn doorgegaan. Dit wordt bevestigd door de uitkomst dat afgewezen projecten in de meeste gevallen geen doorgang hebben gevonden.
- Het *opstellen en indienen van een subsidieaanvraag* voor *Samenwerking voor Innovatie* bleek in de praktijk *niet eenvoudig*. Twee knelpunten blijken in de ervaringen van aanvragers de boventoon te voeren. In de eerste plaats waren aanvragers van mening dat *veel gegevens* aangereikt moesten worden en in de tweede plaats *werkte* bij de eerste openstellingen het *digitale indieningsportaal* van RVO.nl *niet naar*

behoren. Bij de aanvragers is de wens is om om meer interactie en ondersteuning in de aanvraagfase en de beoordelingsprocedure te versnellen.

2.f) Een beschrijving van de met betrekking tot de publicatie van evaluatiebevindingen verrichte communicatieactiviteiten (met betrekking tot afdeling 6 van het evaluatieplan)

Er moet worden verwezen naar het evaluatieplan, eventuele moeilijkheden bij de uitvoering moeten worden beschreven, samen met gekozen of voorgestelde oplossingen.

Datum/Periode	15/06/2017
Titel van communicatieactiviteit/-evenement en onderwerp van besproken/verspreide evaluatiebevindingen	Masterclass Innovatie
Algemene organisator van activiteit/eventement	Regiebureau
Gebruikte informatiekkanalen/formaten	Selecte uitnodiging van beleidsmedewerkers betrokken bij uitvoering maatregel 16.
Type doelgroep	Provincies, Uitvoeringsorganisaties en RVO.nl
Geraamd aantal bereikte belanghebbende partijen	16
URL	nvt

2.g) Een beschrijving van de follow-up van de evaluatieresultaten (met betrekking tot afdeling 6 van het evaluatieplan)

Er moet worden verwezen naar het evaluatieplan, eventuele moeilijkheden bij de uitvoering moeten worden beschreven, samen met gekozen of voorgestelde oplossingen.

Evaluatieresulataat van belang voor follow-up (beschrijf bevinding en vermeld bron tussen haakjes)	De provincies hebben op 19 januari 2017 het projectvoorstel ‘ANLb 2.0 – stroomlijnen uitvoering’, waarin de punten op de ‘i’ van het ANLb worden gezet, geaccordeerd. (n.a.v. EX ante evaluatie ANLb-2016). Hierin zijn ontwikkelpunten opgenomen, welke worden omgezet in concrete acties voor beheerjaar 2018 en verder.
Follow-up uitgevoerd	Het ontwikkeltraject loopt door tot in 2018. Op 31 maart 2018 is bestuurlijk besloten extra middelen in te zetten voor verbetering van het gebied t.b.v. de weidevogels. Het betreffen beheermaatregelen en extra investeringen.
Verantwoordelijke autoriteit voor follow-up	Overige

Evaluatieresulataat van belang voor follow-up (beschrijf bevinding en vermeld bron tussen haakjes)	Evaluatie voortgang Maatregel 16 onder POP3
Follow-up uitgevoerd	Provincies en RVO.nl hebben de aanbevelingen uit het rapport opgepakt. De meeste provincies kiezen bijvoorbeeld voor een bredere openstelling om ruimte te bieden voor alle innovatieve ideeën binnen de kaders van de regeling met een ruimer termijn tussen de bekendmaking en de sluiting van de tender. Verschillende provincies ondersteunen de potentiële aanvragers breder o.a. door netwerkbijeenkomsten aanvragers met elkaar in contact te brengen. Bij begunstigden is animo toegenomen en de adviescommissies konden de beste projecten selecteren. De provincies hebben afgesproken om binnen maatregel 16 dezelfde voorwaarden te hanteren voor EIP samenwerkingsprojecten en niet-EIP samenwerkingsprojecten. Alle samenwerkingsprojecten op het gebied van innovatie worden gepubliceerd op portal van het Netwerk Platteland en de ENRD. In 2017 zijn workshops gehouden voor leden van de adviescommissies en masterclasses voor de medewerkers Innovatie ter verbetering van de uitvoering van de maatregel.
Verantwoordelijke autoriteit voor follow-up	Overige

3. VRAAGSTUKKEN DIE VAN INVLOED ZIJN OP DE PRESTATIES VAN HET PROGRAMMA EN DE GENOMEN MAATREGELEN

3.a) Beschrijving van de genomen maatregelen om de kwaliteit en doeltreffendheid van de uitvoering van het programma te waarborgen

Het Ministerie van LNV is eindverantwoordelijk voor de uitvoering van het programma, maar voor de daadwerkelijke uitvoering zijn meerdere partijen, te weten twaalf provincies en het ministerie van LNV, verantwoordelijk. Het vastgestelde Programmadocument POP3 geeft aan dat de uitvoering decentraal plaats zal vinden, maar het programma als zodanig is als één geheel, zonder uitsplitsing naar de verschillende partijen en regeling specifieke problemen, gepresenteerd. In de jaarlijkse verantwoording wordt deze lijn voortgezet. Alle uitvoerende partijen zijn democratische verantwoording schuldig aan de eigen ‘achterban’ over de uitvoering van hun beleid. De uitvoering van het POP3 programma moet daarnaast echter wel eenduidig zijn. Om uniformiteit te waarborgen is, na een zorgvuldig proces, de modelverordening POP3 opgesteld en heeft het CvT de selectiecriteria voor de verschillende uit te voeren maatregelen vastgesteld.

De uitvoering van het programma is in 2017 redelijk op gang gekomen. Het besluitvormingsproces en de ICT-ondersteuning van het proces blijven aandacht vragen. Subsidie aanvragers moeten bij enkele maatregelen langer dan wenselijk wachten op een besluit op de aanvraag. Er is een beslistermijn van 22 weken afgesproken. In 2017 heeft gemiddeld genomen ongeveer 40% van de aanvragers pas na deze termijn een besluit ontvangen. Eind 2017 is een onderzoek gestart op basis van de methode “Lean six sigma” om de afhandelingsprocessen te beoordelen. Naar aanleiding van dit onderzoek zullen in 2018 verbeterafspraken gemaakt worden. Overigens is het effect van het onderzoek bij de laatste openstellingen in 2017 al merkbaar.

In 2017 is eveneens gestart met optimalisatie van de ICT-ondersteuning. Vanaf 2018 wordt gewerkt met een nieuw systeem NAVISION. Dit systeem sluit meer aan bij de huidige organisatie van POP3, waarbij RVO.nl en de provincies een rol in het proces hebben.

Hieronder wordt per maatregel de stand van zaken weergegeven met een korte toelichting.

Openstelling maatregelen

Maatregel 1 (zie tabel)

In 2017 zijn 10 openstellingen geweest, waarvan er 2 doorlopen in 2018. De openstellingen leveren een wisselend beeld aan aanvragers, het aantal reacties op enkele openstellingen heeft tot overschrijding van het subsidieplafondbedrag geleid en één openstelling heeft geen aanvragers opgeleverd. De aanvragen worden in alle gevallen beoordeeld door een adviescommissie op mate van effectiviteit en innovatie, kosteneffectiviteit en haalbaarheid.

De toegewezen projecten zijn vooral gericht op trainingen en kennisdelen onder meer op het gebied van verbetering kwaliteit bodem, (o.a. in de vollegrondtuinbouw, bollenteelt) en natuur inclusieve landbouw en problematiek veenkoloniën.

Een eerste deelbetaling is in 2017 verantwoord.

Maatregel 3 (zie tabel)

De kwaliteitsregeling voor de kalversector is in 2017 voor het eerst opengesteld. Er zijn 1.696 deelnemers. Zij ontvangen gedurende 5 jaar jaarlijks maximaal € 3.000 wanneer voldaan wordt aan de kwaliteitseisen “kwaliteitsregeling Kalveren”. De vergoeding die zij ontvangen betreft de kosten verbonden aan de certificering. Eind 2017 hebben de aanvragers de eerste kwaliteitsbeoordeling gehad. Betaling van deelname aan deze certificeringsregeling wordt grotendeels in 2018 gedeclareerd.

In 2018 zal deze regeling nog een keer worden opengesteld.

Maatregel 4.1 - 4.3 (zie tabel)

In 2017 zijn 33 openstellingen geweest, waarvan er 12 (openstelling jonge landbouwers) nog doorlopen in 2018. De provincies hebben bij de openstelling gekozen voor verschillende werkwijze, variërend van een vaste investeringslijst (o.a. bij jonge landbouwers) tot selectie via projectbeoordeling door een adviescommissie.

Bij sub maatregel 4.1.1. “Fysieke investeringen voor innovaties en modernisering van agrarische bedrijven” is het aangevraagde subsidiebedrag bij de openstelling met een vaste investeringslijst fors hoger dan het vastgestelde plafond. Hierdoor zijn vooral investeringen met een hoge waardering zoals machines voor precisiebemesting en niet kerende grondbewerking in aanmerking gekomen voor subsidie. De forse overschrijving van de openstelling heeft wel geleid tot relatief veel afvallers. Openstellingen met een adviescommissie levert relatief minder aanvragers op, waarbij vooral projecten met een score onder het minimum zijn afgevallen.

In deze categorie zijn ook openstellingen geweest specifiek voor waterdoelen, die nauw aansluiten bij de afspraken gemaakt in het kader van het “Deltaplan agrarisch waterbeheer”. Deze projecten leveren een bijdrage aan de reductie van emissie “nutriënten”.

De regeling “Jonge landbouwers” (sub maatregel 4.1.2) is wisselend succesvol in verschillende provincies. De investeringslijst is in samenwerking met vertegenwoordigers van de doelgroep in 2017 verder uitgebreid (van 20 naar 27 investeringscategorieën) en de drempel voor investeren in een categorie is verlaagd. Dit heeft in succesvolle openstellingen geresulteerd. De resultaten hiervan zullen pas in het jaarverslag 2018 zichtbaar worden.

In de eerste openstellingen wordt de top 5 gevormd door investeringen in zonnecollectoren, precisiebemesting, niet kerende grondbewerking, zaaien en spitten tegelijk en de mestvergister.

De aanvragen onder regelingen rondom investeringen infrastructuur landbouwbedrijven, o.a. verkaveling en bedrijfsverplaatsingen (submaatregel 4.3) zijn in veel gevallen nog in de beoordelingsfase. De beoordeling geschiedt door een selectiecommissie. Reeds verleende subsidies betreffen vooral verkavelingsprojecten gericht op de landbouw.

Maatregel 4.4

In 2017 zijn 27 openstellingen geweest, waarvan er 6 nog doorlopen in 2018. Projecten in deze maatregel sluiten goed aan bij de doelstellingen die provincies en waterschappen hebben op het gebied van natuur (N2000) en waterkwantiteit/kwaliteit (KRW, Nitraatrichtlijn). De selectie van de projecten gebeurt door de adviescommissie. Het zijn vaak grote projecten met een langere voorbereidingstijd. Dit heeft ertoe geleid dat enkele openstellingen ondanks duidelijke behoefte niet veel aanvragen hebben ontvangen. Dit

leidt tot een nieuwe openstelling in 2018.

De toegewezen projecten in submaatregel 4.4.1 “Niet productieve investeringen biodiversiteit/maatregelen PAS” betreffen een tweetal kleine projecten voor verbetering van de biodiversiteit.

De uitvoering van de submaatregel 4.4.2 “Niet productieve investeringen water” vormt een onderdeel van bestuurlijke afspraken die gemaakt zijn tussen waterschappen, provincies en het ministerie van LNV. Deze bestuurlijke afspraak zorgt voor samenwerking met de landbouw om de doelstellingen voor KRW en Nitraat tijdig te halen. Via nationale middelen hebben de waterschappen en provincies nog eens een extra bedrag ingezet van € 100 mln. Mede dankzij deze samenwerking is in 2017 al een behoorlijke start gemaakt in de uitvoering met subsidieverlening aan 70 projecten via het programma. Dit maakt een onderdeel van ruim 400 projecten die onder meer via het programma “Deltaplan agrarisch waterbeheer” (DAW) worden uitgevoerd. Een groot deel van deze projecten worden met nationale middelen uitgevoerd.

De verleende subsidie binnen deze maatregel is bestemd voor de uitvoering van relatief grotere projecten zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers, verbetering waterhuishouding onder meer middels verbetering van gemalen en gebiedsprocessen waarbij gewerkt wordt aan het verminderen van emissies vanuit de landbouw zodat het zelfreinigend vermogen van het water wordt vergroot waardoor geëmitteerde stoffen beter worden afgebroken.

Maatregel 10 Agromilieu maatregelen (zie grafiek)

Voor de verbetering van de biodiversiteit in het Agrarisch landschap, waardoor met name de weide- en akkervogelstand minimaal gelijk blijft wordt, is deze beheermaatregel opgenomen in het programma. In 2015 is de - op artikel 28 V0 (EU) nr. 1305/2013, Agromilieu- en klimaatsteun gebaseerde - maatregel “Agrarisch Natuur- en Landschapbeheer” opgesteld. Deze regeling anticipeerde op de aanpassing van het POP3 programma om naast lopende individuele doorlopende contracten, beheerscontracten af te sluiten met collectieven. In 2016 is gestart met 40 collectieven.

De uitvoering van de maatregel Agromilieu leidt, vanwege de jaarlijkse beheervergoeding, tot een vrijwel constante betaling over de programma jaren. Agrarisch natuurbeheer is daarmee een zekere factor voor wat betreft declaraties.

Wel blijkt uit onderzoek (WUR 2016) dat de maatregel nog niet volledig effectief is. In 2017 is besloten om vanuit pijler 1 middelen een extra bedrag van € 22 mln over te hevelen voor optimalisatie van het beheer. Deze middelen worden vanaf beheerjaar 2018 ingezet.

Maatregel 16 (zie tabel)

In 2017 zijn 18 openstellingen geweest, waarvan er 5 nog doorlopen in 2018. De ervaringen van de eerste openstellingen in 2016 zijn begin 2017 geëvalueerd (Bartels 2017). De verbeterpunten zijn bij de later openstellingen meegenomen. Vooral het aandachtspunt van tijdige communicatie (o.a. provinciale bijeenkomsten over korte ketens) en aandacht voor begeleiding bij de aanvragers leidden tot meer ingediende projecten. De adviescommissies hebben veel projecten beoordeeld en daar hun selectie opgemaakt. De afgewezen projecten voldeden niet aan de minimum score of vielen vanwege het beschikbare budget af. Binnen deze maatregel vallen ook de openstellingen voor EIP-projecten. Vanwege een grote overlap met de overige samenwerkingsmaatregelen is in 2017 besloten de provincies vrij te laten onder welke maatregel opengesteld wordt. Wel zullen alle projecten in de speciale EIP database Europees vermeld worden. Hiermee publiceert Nederland over meer projecten dan tevoren

gedacht.

De toegewezen projecten zijn vooral gericht op innovatieve samenwerking binnen de regionale wateropgave en sluiten goed aan op de afspraken gemaakt in het kader van Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, ontwikkelen van testfaciliteiten binnen het thema Agrofood en korte ketenvoorzieningen.

De maatregel wordt door de provincies als succesvol ervaren en zij onderzoeken of er mogelijkheden zijn om in 2018 te schuiven binnen bestaande programmamiddelen richting deze maatregel.

Maatregel 17 (zie tabel)

Agrarische ondernemers vragen een subsidie aan op de premie van een verzekering tegen ongunstige weersomstandigheden. Alle teelten in de open lucht kunnen verzekerd worden met uitzondering van grasland.

Ondernemers krijgen een subsidiepercentage van maximaal 65% van de premie. Indien er meer vraag dan budget is, wordt het percentage voor iedereen evenredig naar beneden bij gesteld.

De behoefte voor deze verzekering is groot. In 2017 hebben 1.646 landbouwbedrijven een bijdrage in de verzekering aangevraagd. Aan de bedrijven is een totaal bedrag van ruim € 11 mln betaald als bijdrage in de verzekering.

Ondanks het grote aantal deelnemers is het niet de verwachting dat deze verzekering zonder bijdrage als volwaardig product tegen aanvaardbare premie op de markt kan opereren. Om de grote groep bedrijven blijvend een product aan te bieden zal in 2018 vanuit de pijler 1 middelen een bedrag van € 20 mln overgeheveld worden, zodat de regeling minimaal tot 2021 kan worden uitgevoerd.

Maatregel 19 (zie tabel)

In 2016 is gestart met 20 Leadergroepen (LAG's). Deze LAG's hebben de mogelijkheid om bij de provincie een aanvraag te doen voor een bijdrage in de organisatiekosten. Zeventien LAG's hebben inmiddels via het uitvoeringsprogramma een toezegging in de organisatiekosten ontvangen. In de provincies Drenthe en Overijssel zijn de eerste projecten van start gegaan.

In 2017 zijn 30 openstellingen geweest, waarvan 11 een doorloop hebben in de volgende jaren.

Errorrate

Vanaf de start van het programma worden maatregelen genomen om het foutenpercentage bij de uitvoering van het ELFPO zo laag mogelijk te laten zijn. Veel van de acties waren al voor 2017 afgerond.

Op drie punten zijn in 2017 verdere verbeteringen doorgevoerd, te weten

1. Selectie van projecten: naar aanleiding van een evaluatie van het in 2016 door het Comité van Toezicht geaccordeerde Handboek selectiecriteria met addendum, zijn in 2017 aanpassingen in het Handboek doorgevoerd. Die aanpassingen zijn medio 2017 door het Comité van Toezicht geaccordeerd. Projecten die aan de subsidiabiliteitscriteria voldoen worden gerangschikt door middel van toepassing van de in het openstellingsbesluit opgenomen criteria, die afkomstig zijn uit het herziene Handboek.
2. Redelijkheid van kosten: de gehanteerde checklisten en procedures om de redelijkheid van kosten te beoordelen zijn – conform de afspraken daarover met vertegenwoordigers van de Commissie –

verder aangescherpt.

3. Controle van Leaderaanvragen: er is extra aandacht gegeven aan de voorlichting van (potentiële) aanvragers, onder meer door de publicatie van een herziene versie van het handboek aanvragers, en de controles door het Betaalorgaan zijn aangescherpt op het onderdeel 'project gerelateerd zijn' van kosten en redelijkheid van kosten.

In 2017 zijn er geen resultaten van audits beschikbaar gekomen waaruit blijkt dat er sprake is van (nieuwe) structurele problemen bij de uitvoering van het POP. De eerste audits worden in 2018 uitgevoerd.

Tabel 4								
Maatregel 1 Trainingen, workshops, ondernemerscoaching en demonstraties								
Openstellingen in de periode 2015 - 2017								
Aantal openstellingen	Aantal projecten per 31 december 2017					plafond bedrag	Verplicht bedrag 31-dec	Betaald
	aanvragen	In behandeling	afgewezen	toegewezen	afgerond			
18	94	17	49	28		€ 17,6 mln	€ 4,7 mln	€ 0,1 mln

Tabel 5								
Maatregel 3 kwaliteitsregeling kalversector								
Openstellingen in de periode 2015 - 2017								
Aantal openstellingen	Aantal projecten per 31 december 2017					plafond bedrag	Verplicht bedrag 31-dec	Betaald
	aanvragen	In behandeling	afgewezen	toegewezen	afgerond			
1	1.697		1	1.696		€ 30,0 mln	€ 25,5 mln	€ 1,5 mln

Tabel 6									
Maatregel 4 productieve investeringen									
Openstellingen in de periode 2015 - 2017									
Sub	Aantal openstellingen	Aantal projecten per 31 december 2017					plafond bedrag	Verplicht bedrag 31-dec	Betaald
Maatregel		aanvragen	In behandeling	afgewezen	toegewezen	afgerond			
4.1.1	22	777	139	407	231	€ 40,6 mln	€ 20,0 mln	0	
4.1.2	36	987	163	152	672	€ 25,4 mln	€ 11,4 mln	€ 3,1 mln	
4.3	18	56	20	6	30	€ 43,0 mln	€ 20,5 mln	0	

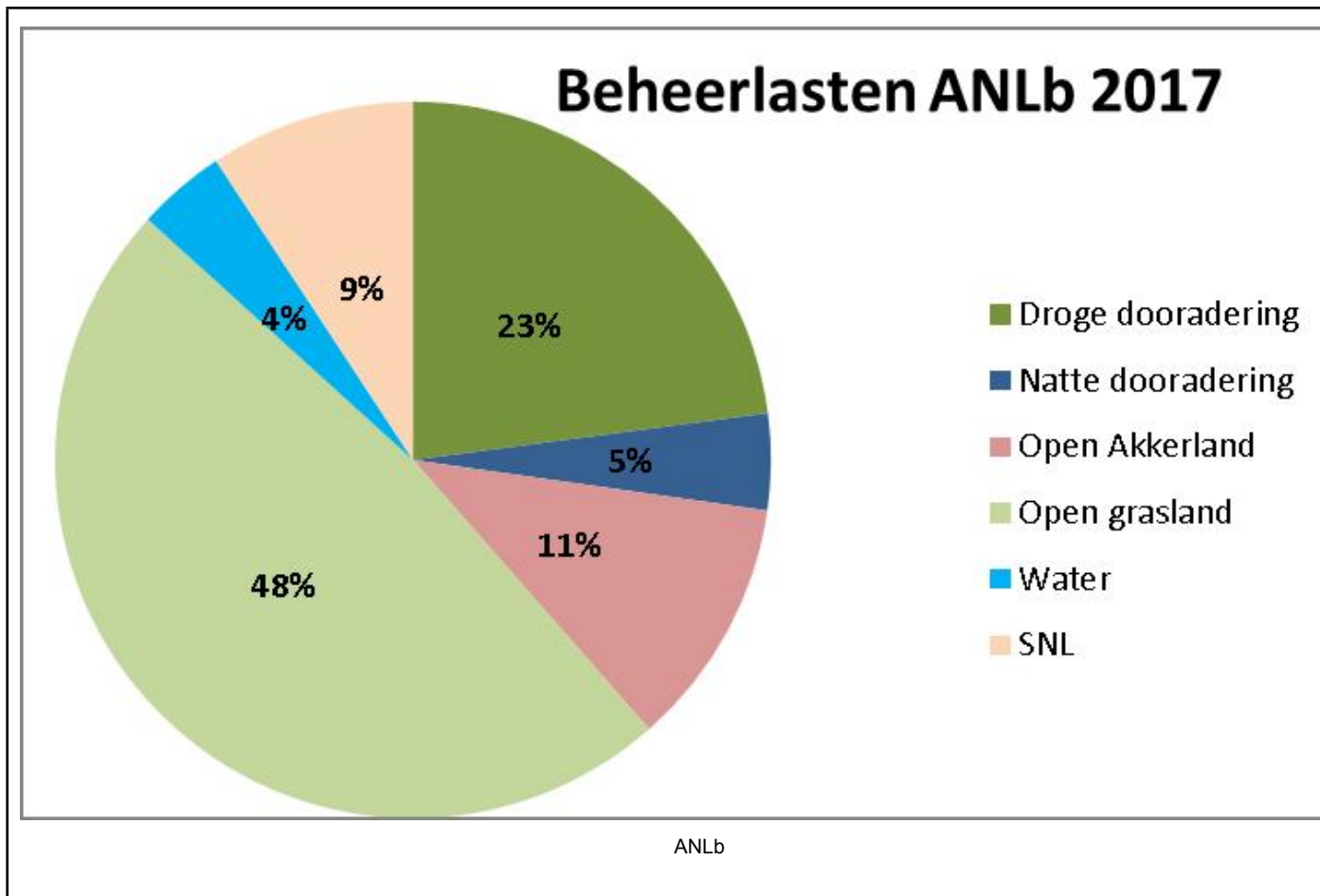
Tabel 7									
Maatregel 4 niet productieve investeringen									
Openstellingen in de periode 2015 - 2017									
Sub	Aantal openstellingen	Aantal projecten per 31 december 2017					plafond bedrag	Verplicht bedrag 31-dec	Betaald
Maatregel		aanvragen	In behandeling	afgewezen	toegewezen	afgerond			
4.4.1	16	41	12	16	13	€ 69,2 mln	€ 22,4 mln	0	
4.4.2	33	162	66	26	70	€ 190,8 mln	€ 119,9 mln	€ 1,0 mln	

Tabel 8								
Maatregel 16 Samenwerking voor innovatie/EIP								
Openstellingen in de periode 2015 - 2017								
Aantal openstellingen	Aantal projecten per 31 december 2017					plafond bedrag	Verplicht bedrag 31-dec	Betaald
	aanvragen	In behandeling	afgewezen	toegewezen	afgerond			
38	279	69	124	86		€ 56,9 mln	€ 19,3 mln	€ 0,1 mln

Tabel 9								
Maatregel 17 Brede weersverzekering								
Openstellingen in de periode 2015 - 2017								
Aantal openstellingen	Aantal projecten per 31 december 2017					plafond bedrag	Verplicht bedrag 31-dec	Betaald
	Bedrijven	In behandeling	afgewezen	toegewezen	afgerond			
4	2.012			2.012	0	€ 27,4 mln		€ 27,4 mln

Tabel 10									
Maatregel 19 Leader									
Openstellingen in de periode 2015 - 2017									
Sub	Aantal openstellingen	Aantal projecten per 31 december 2017					plafond bedrag	Verplicht bedrag 31-dec	Betaald
Maatregel		Aanvragen	In behandeling	afgewezen	toegewezen	afgerond			
19.2	53	236	80	57	99	€ 60,0 mln	€ 10,4 mln	€ 0,5 mln	
19.4	11	19	2	0	17	€ 10,0 mln	€ 8,8 mln	€ 0,2 mln	

tabellen

3.b) Hoogwaardige en doeltreffende verwezenlijgingsmechanismen

Vereenvoudigde kostenopties ¹, proxy automatisch berekend

	Totale financiële toewijzing van het POP [Elfpo]	[%] dekking van geplande vereenvoudigde kostenopties op de totale POP-toewijzing ²	[%] gerealiseerde uitgaven via vereenvoudigde kostenopties op de totale POP-toewijzing (cumulatief) ³
Fondsspecifieke methoden artikel 67, lid 5, onder e), van de GB-verordening	765.285.360,00	32,44	12,85

¹ Onder vereenvoudigde kostenopties moet worden begrepen eenheidskosten/vaste percentages/forfaitaire bedragen overeenkomstig artikel 67, lid 5, van de GB-verordening, met inbegrip van de voor het Elfpo specifieke methoden onder letter e) van dat artikel, zoals forfaitaire bedragen voor startende ondernemingen, forfaitaire betalingen aan producentenorganisaties en eenheidskosten in verband met oppervlakte en dieren.

² Automatisch berekend op basis van de maatregelen 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18 van de programmaversie

³ Automatisch berekend op basis van de maatregelen 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18 in de uitgavendeclaraties

Vereenvoudigde kostenopties, op basis van specifieke gedetailleerde gegevens van de lidstaat [optioneel]

	Totale financiële toewijzing van het POP [Elfpo]	[%] dekking van geplande vereenvoudigde kostenopties op de totale POP-toewijzing	[%] gerealiseerde uitgaven via vereenvoudigde kostenopties op de totale POP-toewijzing (cumulatief)
Totaal artikel 67, lid 1, onder b), c) en d), + artikel 67, lid 5, onder e), van de	765.285.360,00		

GB-verordening			
Fondsspecifieke methoden artikel 67, lid 5, onder e), van de GB-verordening	765.285.360,00		

e-Beheer voor begunstigen [optioneel]

	[%] Elfpo-financiering	[%] betrokken concrete acties
Steunaanvraag		
Betalingsaanvragen		
Controles en naleving		
Monitoring en rapportage aan de BA/PA		

Gemiddelde uiterste termijnen voor de begunstigen om betalingen te ontvangen [optioneel]

[Dagen] Indien van toepassing, uiterste termijn van de lidstaat voor betalingen aan begunstigen	[Dagen] Gemiddelde termijn voor betalingen aan begunstigen	Opmerkingen

4. STAPPEN DIE ZIJN ONDERNOMEN OM VOORSCHRIFTEN INZAKE TECHNISCHE BIJSTAND EN PUBLICITEIT VAN HET PROGRAMMA UIT TE VOEREN

4.a) Ondernomen stappen en stand van zaken met betrekking tot het opzetten van het NPN en de uitvoering van het actieplan

4.a1) Ondernomen stappen en stand van zaken met betrekking tot het opzetten van het NPN (bestuursstructuur en de netwerkkondersteuningseenheid)

Het Regiebureau POP is een gezamenlijke programmadirectie van het ministerie van Economische Zaken (EZ) en de twaalf provincies. Het Regiebureau POP werkt met twee teams: het Programmateam en het een Netwerk Support Unit (NSU). Alle werkzaamheden van beide teams hebben in het teken gestaan van het voldoen aan de Brusselse afspraken, maar vooral POP bekend maken en voorstellen ontwikkelen om procedures en processen soepeler te laten verlopen.

In 2017 heeft het Regiebureau POP samen met alle betrokken partners verder vorm gegeven aan het programma. Er is gezamenlijk meer structuur en focus in het programma aangebracht. Dit heeft niet alleen geresulteerd in een groot aantal openstellingen, maar ook in het delen en leren van ervaringen die we met elkaar opdoen. Het handboek selectiecriteria is daarop aangepast. Of het nu gaat om de agrarische natuurcollectieven of over innovatie: POP3 is in 2017 goed op stoom gekomen. Dat moet ook, omdat we al bijna halverwege de programmaperiode zijn. Wel blijven er ook nog voldoende aandachtspunten liggen om de effectiviteit van het programma verder te vergroten en het gebruiksvriendelijker te maken.

Het programmateam heeft in 2017 ingezet om de kwaliteit van de uitvoering van het programma te optimaliseren. Samen met RVO.nl en de provincies is gewerkt aan een landelijke openstellingskalender, zijn masterclasses POP3 (innovatie, over selectie van projecten en aanbesteding en redelijkheid van kosten) georganiseerd.

Tevens is in het CvT het handboek selectiecriteria met addenda vastgesteld. Het nieuwe handboek leidde in 2017 eveneens tot aanpassingen in de Modelregeling POP3. De aanpassingen zijn in maart 2018 vastgesteld.

In 2017 is het Auditkernteam (AKT) ingesteld, bestaande uit een voorzitter vanuit ministerie LNV, een secretaris vanuit RVO.nl en een lid vanuit de provincie . Dit AKT is collectief verantwoordelijk voor voorbereiding, begeleiding, afronding en nazorg van het totale audittraject voor het niet grondgebonden deel. Met deze afspraken is de continuïteit van de kennis en ervaring van rondom de audits meer geborgd.

De opgave voor het behalen van KRW-doelen en 6e actieprogramma Nitraatrichtlijn binnen de periferie van het programma (EU-inzet en nationale middelen) vraagt een brede vorm van samenwerking. Het bestuurlijk overleg POP3 heeft een Adviesgroep Water POP3 ingesteld bestaand uit vertegenwoordigers van provincies, Waterschappen, UvW, LTO en Ministeries I&M en LNV. Het Regiebureau POP ondersteunt deze adviesgroep. De adviesgroep richt zich op het volgen van de tijdige inzet van Watergelden en adviseren over het oplossen van knelpunten. Over de voortgang wordt twee jaarlijks een bestuurlijke rapportage opgesteld.

Op initiatief van de Adviesgroep en met steun van het Ministerie van I&W is in juli 2017 in het LEF-centrum in Utrecht een waterconferentie gehouden voor alle belanghebbenden die in de regio werken aan de waterdoelen. Deze bijeenkomst werd door 150 deelnemers bezocht en goed gewaardeerd om de goede voorbeelden uit de praktijk en de netwerkmogelijkheden.

In het kader van monitoring en evaluatie is het jaarverslag 2016 opgesteld en is de evaluatie voortgang

maatregel 16 uitgevoerd. Het jaarverslag 2016 is een uitgebreid jaarverslag, waarbij naast de jaarlijkse verantwoording van de voortgang van het programma, ook de voortgang van het programma op de verschillende onderdelen geëvalueerd wordt. Het jaarverslag is in het CvT van juni 2017 vastgesteld en op 1 november 2017 goedgekeurd door de EC.

Op 8 november 2017 heeft het Regiebureau met de landendesk Nederland van de Europese Commissie het voortgangsoverleg gevoerd op basis van het jaarverslag 2016.

In 2017 is samen met de overige ESI fondsen een gezamenlijk verslag uitgebracht als onderdeel van de partnerschapsovereenkomst. Op 9 november 2017 werd een gezamenlijk bijeenkomst gehouden waarbij het jaarverslag is besproken.

De NSU zet zich in voor het Netwerk Platteland en het Europees Innovatiepartnerschap Agri. Het Netwerk Platteland is de samenhang van organisaties en individuen die zich inzetten voor de nationale (POP) opgaven voor het platteland. De NSU vergroot de betrokkenheid van actoren bij POP en de kwaliteit van de uitvoering van POP middels onderlinge uitwisseling van informatie en het geven van voorlichting.

De NSU organiseert bijeenkomsten of draagt bij aan bijeenkomsten van anderen over “trending topics, goede praktijkvoorbeelden, eventuele knelpunten in de uitvoering van POP3 en om de kennis van diegenen die aan POP werken te vergroten.

In september 2017 is een tweedaagse bezoek van leden van de EC aan Nederland georganiseerd, waarbij met een veldbezoek getoond werd hoe POP3 in Nederland vorm krijgt. De 18 deelnemers brachten een bezoek aan bedrijven en organisaties in de provincies Zuid-Holland en Utrecht.

In 2017 zijn twee Korte Ketten bijeenkomsten georganiseerd, in de provincies Zeeland en Noord-Brabant. Beide bijeenkomsten waren geslaagd en dit onderwerp krijgt ook in 2018 nog een vervolg.

Het Netwerkteam faciliteert de 20 Lokale Actie Groepen (LAG's). Het accent ligt in 2017 op het uitwisselen van best practices en het faciliteren van een lerend netwerk van Leadercoördinatoren. De website www.netwerkplatteland.nl speelt hierbij een belangrijke rol.

Het Leadercoördinatorenoverleg heeft onder andere samenwerking tot doel. Op de agenda van het overleg stond in 2017 onder andere de deelname aan het ELARD netwerk (=European LEADER Association for Rural Development, de Europese vertegenwoordiging van LEADER groepen).

In 2017 hebben vier overleggen voor Leadercoördinatoren plaatsgevonden. Per bijeenkomst namen ongeveer 25 mensen deel. Doelen van deze bijeenkomsten waren informatie uitwisseling en samenwerking. De fysieke bijeenkomsten werden erg gewaardeerd. Tijdens de Nationale Netwerkbijeenkomst zijn twee workshops, specifiek op de uitvoering LEADER, gehouden. Deze workshops richten zich op informatie delen en kennisnemen over mogelijkheden LEADER binnen POP3. Posters met best practices over LEADER projecten die gepresenteerd zijn op de Nationale Netwerkbijeenkomst POP3 zijn geplaatst op de website.

Voor de Leadercoördinatoren hebben drie intervisie bijeenkomsten plaatsgevonden. De opkomst voor deze bijeenkomsten varieerde, maar gemiddeld namen circa tien mensen deel. De deelnemers formuleerden zelf hun ontwikkelvraag.

Op de website van het Netwerk Platteland is algemene informatie te vinden over LEADER en er wordt doorverwezen naar de 20 Nederlandse Leader groepen. Ook is er op de website ruimte voor het presenteren

van best practices. In 2017 waren nog relatief weinig POP3 LEADER projecten in uitvoering.

EIP-agri

Het Europees Innovatie Partnerschap in de landbouw (EIP-agri) is een nieuw initiatief van de Europese Commissie, dat erop gericht is innovaties van agrarische ondernemers meer kans te geven door ze te verbinden met kennis en ervaring die deze ondernemers niet zelf kunnen mobiliseren. De samenwerking betreft ook samenwerken in innovatie met bestaande of andere groepen, kennisoverdracht en voorlichting, investeren in innovatie en garantstelling marktintroductie innovaties.

In 2017 ligt de nadruk op het faciliteren van het opstarten van Operationele Groepen en het creëren van overzichten van innovatieprojecten in uitvoering.

Het netwerk in Nederland is geïnformeerd over de start van verschillende Focus Groups en over de Thematic Networks in EU verband. De Thematic Networks hebben de opdracht om kennis van onderzoek te verbinden met de praktijk en specifiek met de Operational Groups.

In de eerste maanden van 2017 zijn POP3 maatregel 16a (Samenwerking voor innovatie in het kader van EIP) en maatregel 16c (Samenwerking voor Innovatie) geëvalueerd. Op grond van de uitkomsten van deze evaluatie zijn 14 aanbevelingen gedaan. Verschillende aanbevelingen zijn in de Masterclass innovatie behandeld. Hierdoor is de communicatie over de openstellingen en het inspireren en ondersteunen van aanvragers door provincies verbeterd.

4.a2) Ondernomen stappen en stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van het actieplan

De Netwerkstrategie vormt de basis van de communicatiestrategie voor het voltallig Regiebureau POP. De strategie is uitgewerkt in een communicatieplan (vastgesteld in 2016). In het communicatieplan is geen onderscheid gemaakt tussen de communicatie van het programmateam en van de NSU. De focus en kennis van beide teams versterken elkaar.

Communicatie is een hoofdbestanddeel van alle activiteiten van het Regiebureau POP als intermediair voor betrokkenen bij POP3. Het communicatieplan 2014-2020 van POP3 was daarbij in 2017 richtinggevend. (zie activiteiten 4a en 4c)

In 2017 is gestart met de actualisatie van het communicatieplan. Dit zal in 2018 leiden tot een aangepast plan.

4.b) Maatregelen om bekendheid aan het programma te geven (artikel 13 van Verordening (EU) nr. 808/2014)

Het Netwerkteam heeft in 2017 een aantal keren deelgenomen aan bijeenkomsten die waren gericht op het informeren van potentieel begunstigden, bijvoorbeeld over komende openstellingen van subsidieregelingen. Soms heeft het Netwerkteam hierbij actief inbreng geleverd, door uitleg over een specifiek onderdeel te

geven en soms ging het meer om het oppikken van signalen.

Via de website van het Netwerk Platteland, in bijeenkomsten en via bilaterale contacten is informatie over EIP-Agri verspreid aan de doelgroep. In een drietal informatiebijeenkomsten van provincies over EIP Openstellingen is een presentatie gehouden.

In 2017 is gestart met het ontsluiten van inhoudelijke projectinformatie via de website van Netwerk Platteland. Bij provincies en RVO.nl is informatie verzameld over innovatieprojecten in uitvoering. De informatie is nog niet compleet en zal in 2018 verder ontsloten worden.

Het overzicht is in 2017 al gebruikt om te laten zien dat de innovatiemaatregelen resultaten gaan opleveren. Met verschillende partijen in het netwerk is hierover gesproken en de informatie over de Operational Groups gaat ook naar DG-Agri en Servicepoint EIP-Agri.

Op 23 november 2017 heeft het Regiebureau de Nationale Netwerkbijeenkomst POP3 georganiseerd in het Spoorwegmuseum in Utrecht. De dag stond in het teken van het eerste uitvoeringsjaar van POP3. De dag had een gevarieerd programma met toespraken, 5 verschillende workshops die in 2 rondes werden aangeboden en mogelijkheden om te netwerken. De dag werd door de ca. 150 deelnemers goed gewaardeerd. De presentaties en verslagen van de verschillende workshops zijn te vinden op de website www.netwerkplatteland.nl.

Regelmatig worden nieuwsberichten, blogs of evenementen op de website van het Netwerk Platteland geplaatst en iets minder frequent ook nieuwsberichten of stukken op de website van het Regiebureau POP. Het aantal bezoekers aan de websites varieert maandelijks, maar ligt globaal tussen 700 en 1400 per maand, waarbij de website van het Netwerk Platteland het beste wordt bezocht. Op basis van de berichten op de websites wordt een digitale nieuwsbrief samengesteld. In 2017 zijn in totaal vier nieuwsbrieven verstuurd naar ca. 2.000 abonnees.

Europa om de hoek kijkdagen

De organisatie van de EU-kijkdagen in 2017 vond, net als voorgaande jaren, plaats in samenwerking met de andere EU-fondsen. De NSU organiseerde op 12 en 13 mei de publieke toegang tot zeven boegbeeldbedrijven in verschillende provincies. Op zes van deze bedrijven vonden aanvullende evenementen plaats. Op de boegbeeldbedrijven stond overwegend het thema innovatie en duurzaamheid centraal, maar ook de thema's JoLa, water, LEADER en agrarisch natuurbeheer kwamen op enkele bedrijven aan de orde. De EU-kijkdagen werden redelijk goed bezocht (zo'n 100 bezoekers) en de bezoekers waren overwegend positief.

De inzet voor het organiseren van de Kijkdagen is relatief fors, afgezet tegen de effectieve uitstraling naar buiten toe. Daarom zijn de gezamenlijke fondsen in 2017 gestart met nadenken over een alternatieve vorm om het publiek te betrekken.

5. ACTIES DIE ZIJN ONDERNOMEN OM TE VOLDOEN AAN DE EX-ANTEVOORWAARDEN

Deze afdeling geldt enkel voor jaarlijks(e) uitvoeringsverslag(en) 2015, 2016

6. BESCHRIJVING VAN DE UITVOERING VAN SUBPROGRAMMA'S

Deze afdeling geldt enkel voor jaarlijks(e) uitvoeringsverslag(en) 2016, 2018

7. BEOORDELING VAN DE INFORMATIE EN VAN DE VOORUITGANG BIJ DE VERWEZENLIJKING VAN DE DOELSTELLINGEN VAN HET PROGRAMMA

Deze afdeling geldt enkel voor jaarlijks(e) uitvoeringsverslag(en) 2016, 2018

8. UITVOERING VAN ACTIES TENEINDE REKENING TE HOUDEN MET DE BEGINSELEN VAN DE ARTIKELN 5, 7 EN 8 VAN VERORDENING (EU) NR. 1303/2013

Deze afdeling geldt enkel voor jaarlijks(e) uitvoeringsverslag(en) 2016, 2018

9. DE VOORUITGANG DIE IS GEBOEKT BIJ HET WAARBORGEN VAN EEN GEÏNTEGREERDE BENADERING VOOR HET GEBRUIK VAN HET ELFPO EN ANDERE FINANCIERINGSINSTRUMENTEN VAN DE UNIE

Deze afdeling geldt enkel voor jaarlijks(e) uitvoeringsverslag(en) 2018

10. VERSLAG OVER DE UITVOERING VAN DE FINANCIERINGSINSTRUMENTEN (ARTIKEL 46 VAN VERORDENING (EU) NR. 1303/2013)

30A. Is de ex-antebeoordeling gestart?	Nee
30B. Is de ex-antebeoordeling voltooid?	Nee
30. Datum van voltooiing van de ex-antebeoordeling	-
31.1. Is de selectie- of aanwijzingsprocedure reeds van start gegaan?	Nee
13A. Is de financieringsovereenkomst ondertekend?	Nee
13. Datum van ondertekening van de financieringsovereenkomst met de instantie die het financieringsinstrument uitvoert	-

11. CODETABELLEN VOOR GEMEENSCHAPPELIJKE EN PROGRAMMASPECIFIEKE INDICATOREN EN GEKWANTIFICEERDE STREEFWAARDEN

Zie bijlage inzake monitoring

Bijlage II

Gedetailleerde tabel met het uitvoeringsniveau per aandachtsgebied met inbegrip van outputindicatoren

Aandachtsgebied 1A							
FA/M	Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
1A	T1: percentage uitgaven in het kader van de artikelen 14, 15 en 35 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 ten opzichte van de totale uitgaven voor het POP (aandachtsgebied 1A)	2014-2017			0,02	0,30	6,68
		2014-2016					
		2014-2015					

Aandachtsgebied 1B							
FA/M	Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
1B	T2: Totaal aantal in het kader van de samenwerkingsmaatregel gesteunde concrete acties inzake samenwerking (artikel 35 van Verordening (EU) nr. 1305/2013) (groepen, netwerken/clusters, proefprojecten...) (aandachtsgebied 1B)	2014-2017					175,00
		2014-2016					
		2014-2015					

Aandachtsgebied 1C							
FA/M	Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
1C	T3: Totaal aantal in het kader van artikel 14 van Verordening (EU) nr. 1305/2013 opgeleide deelnemers (aandachtsgebied 1C)	2014-2017					18.000,00
		2014-2016					
		2014-2015					

Aandachtsgebied 2A							
FA/M	Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
2A	T4: percentage landbouwbedrijven met POP-steun voor investeringen in herstructurering of modernisering (aandachtsgebied 2A)	2014-2017	1,25	25,83	0,27	5,58	4,84
		2014-2016					
		2014-2015					
FA/M	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023
2A	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	137.498.567,00	27,46	28.891.148,00	5,77	500.750.000,00
M01	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	4.686.755,00	13,23	133.769,00	0,38	35.420.000,00
M01.1	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017			133.769,00	0,76	17.500.000,00
M01.1	O12 - Aantal deelnemers aan trainingen	2014-2017					18.000,00
M03	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	25.470.000,00	84,90	1.484.166,00	4,95	30.000.000,00
M03.1	O4 - Aantal ondersteunde bedrijven/begunstigden	2014-2017			499,00	29,35	1.700,00
M04	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	88.039.978,00	24,40	27.154.512,00	7,53	360.790.000,00
M04	O2 - Totaal investeringsbedrag	2014-2017					639.860.000,00
M04.1	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017			3.111.217,00	1,88	165.600.000,00
M04.1	O4 - Aantal ondersteunde bedrijven/begunstigden	2014-2017			194,00	5,79	3.350,00
M04.3	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017			24.043.295,00	12,32	195.190.000,00
M16	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	19.301.834,00	25,89	118.701,00	0,16	74.540.000,00

Aandachtsgebied 3B							
FA/M	Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023
3B	T7: percentage landbouwbedrijven dat deelneemt aan regelingen inzake risicobeheer (aandachtsgebied 3B)	2014-2017			2,78	154,65	1,80
		2014-2016			2,18	121,28	
		2014-2015			1,43	79,55	
FA/M	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023
3B	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	27.399.748,00	50,74	27.399.748,00	50,74	54.000.000,00
M17	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	27.399.748,00	50,74	27.399.748,00	50,74	54.000.000,00
M17.1	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017			27.399.748,00	50,74	54.000.000,00
M17.1	O4 - Aantal ondersteunde bedrijven/begunstigden	2014-2017			2.012,00	154,77	1.300,00

Prioriteit P4

FA/M	Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023	
P4	T12: percentage landbouwgrond onder beheerscontracten ter verbetering van bodembeheer en/of ter voorkoming van bodemerrosie (aandachtsgebied 4C)	2014-2017					0,48	
		2014-2016						
		2014-2015						
	T10: percentage landbouwgrond onder beheerscontracten ter verbetering van het waterbeheer (aandachtsgebied 4B)	2014-2017				0,05	0,83	6,00
		2014-2016						
		2014-2015						
	T9: percentage landbouwgrond onder beheerscontracten ter ondersteuning van de biodiversiteit en/of landschappen (aandachtsgebied 4A)	2014-2017				6,02	102,47	5,87
		2014-2016				6,02	102,47	
		2014-2015				6,93	117,96	
FA/M	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023	
P4	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	310.931.042,00	33,88	142.249.088,00	15,50	917.770.000,00	
M04	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	154.161.677,00	36,59	10.072.758,00	2,39	421.320.000,00	
M04	O2 - Totaal investeringsbedrag	2014-2017					427.240.000,00	
M04.4	O3 - Aantal gesteunde acties/concrete acties	2014-2017			15,00	1,07	1.400,00	
M10	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	156.769.365,00	31,58	132.176.330,00	26,62	496.450.000,00	
M10.1	O5 - Totale oppervlakte (ha)	2014-2017			83.625,00	74,50	112.250,00	

Aandachtsgebied 6B

FA/M	Naam van de streefwaarde-indicator	Periode	Op basis van goedgekeurd (voor zover relevant)	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Streefwaarde 2023	
6B	T23: In de ondersteunde projecten gecreëerde banen (Leader) (aandachtsgebied 6B)	2014-2017					250,00	
		2014-2016						
		2014-2015						
	T22: percentage van de plattelandsbevolking dat voordeel haalt uit verbeterde diensten / infrastructuur (aandachtsgebied 6B)	2014-2017						0,00
		2014-2016						
		2014-2015						
	T21: percentage van de plattelandsbevolking dat onder strategieën voor plaatselijke ontwikkeling valt (aandachtsgebied 6B)	2014-2017				73,30	113,01	64,86
		2014-2016				73,30	113,01	
		2014-2015						
FA/M	Outputindicator	Periode	Vastgelegd	Opname (%)	Gerealiseerd	Opname (%)	Gepland voor 2023	
6B	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	18.179.076,00	16,45	699.528,00	0,63	110.480.000,00	
M19	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017	18.179.076,00	16,45	699.528,00	0,63	110.480.000,00	
M19	O18 - Bevolking die valt onder lokale actiegroepen	2014-2017			3.391.000,00	113,03	3.000.000,00	
M19	O19 - Aantal gekozen lokale actiegroepen	2014-2017			20,00	100,00	20,00	
M19.1	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017					400.000,00	
M19.2	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017			454.636,00	0,49	92.612.000,00	
M19.3	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017					6.400.000,00	
M19.4	O1 - Totale overheidsuitgaven	2014-2017			244.892,00	2,21	11.068.000,00	

Documenten

Documenttitel	Documenttype	Datum van het document	Lokale verwijzing	Verwijzing van de Commissie	Controlewaarde	Bestanden	Verzenddatum	Verzonden door
Publieksversie jaarverslag 2017	Publiekssamenvatting	27-06-2018		Ares(2018)3425346	3703683899	concept publieksversie jaarverslag 2017	28-06-2018	nnapanne
Tabel RVO.nl	Financiële bijlage (Overig)	15-06-2018		Ares(2018)3425346	4151621326	TEmplate AIR monitoring	28-06-2018	nnapanne

